

kratickej republiky. Nie stará strannická príslušnosť, ale predovšetkým čestný postoj k veľkému oslobodzovaciemu boju nášho národa a schopnosti každého občana nech sú i naďalej smerodajné pre každú kandidatúru.

Skúsenosť z nášho oslobodeného východu dokazuje, že činnosť národných výborov je veľmi mnohostranná, že často sú národné výbory postavené pred úplne nové a nepredvídané úlohy. Bolo by falošné žiadať od národných výborov, aby svoje opatrenia previedli len na základe platných zákonov predmníchovských. Práve v prechodnom období sa utvára položenie, ktoré vyžaduje opatrenia, nepredvídané zákonom. Je iste na mieste, keď sa národné výbory v takomto prípade budú správať verejným záujmom, to je predovšetkým záujmom čo najplnšieho nazadenia síl vo vojne proti hitlerizmu a dobre uváženým záujmom ľudu. Nezriedka sa vyžaduje hlboký zásah do hospodárskeho života. Národný výbor musí vedieť zabezpečiť čo najrýchlejšie riadny chod výroby a všetkého hospodárskeho života. Musí sa starať o riadne, poctivé spravovanie podnikov, ktorých majitelia sa nezdržujú na mieste, alebo ktoré boli konfiškované. Často bude treba náležite dbať o to, aby bola zamedzená sabotáž v podnikoch, vedených osobami, o národnej spoľahlivosti ktorých sú dôvodné pochybnosti.

Podľa vyhlásenia našej zahraničnej vlády dočasnú vládnú moc na celom slovenskom území v miere jeho oslobodenia vykonáva SNR. Slovenskej národnej rade pripadá takto zodpovedná úloha usmerňovať činnosť národných výborov a v čo najtesnejšej spolupráci s nimi položiť pevné základy novej ľudovej Československej republiky, predbojovníkom ktorej sa stal slovenský národ svojim pamätným augustovým povstaním.

Je to prvý raz v histórii slovenského národa, čo Slováci berú správu svojich vecí do vlastných rúk, čo na Slovensku Slováč je plnoprávnym pánom svojho osudu a svojej zeme. A viditeľným výrazom tejto historickej skutočnosti sú práve národné výbory. Náš ľud dobre vie, že slobodu a demokratické práva v novej oslobodenej domovine nikto mu nedáva a nikto mu nesľubuje, že túto slobodu a tieto práva si sám vybojuje v krvavom boji a v tomto vedomí volí si národné výbory, ktoré sú jeho orgánmi, ktoré musia jemu slúžiť a sú aj jemu zodpovedné. Národné výbory, to je ľudová demokracia v praxi. A Národné výbory, to sú aj prvé stavebné kamene, ktorými sa kladie nerozborný fundament bratského a rovnoprávneho spolunažívania Čechov a Slovákov.

Československé listy, 31. 1. 1945, čís. 2. Z článku „Národné výbory na Slovensku“.

1945, (4. únor).¹ Košice. — *Manifest Slovenské národní rady vytyčující hlavní úkoly lidové moci v osvobozené republice.*²

byli bezpartijní. ONV v Stropkově (zvolen 28. 1. 1945) byl též 18členný, z toho 1 člen byl za DS, ostatní komunisté; ONV v Gíraltovcích (15. 2. 1945): 16 členů, 12 za KSS, 3 za DS, 1 bez stranické příslušnosti. Podle sdělení J. Jablonického byla již od počátku uplatněna parita při složení ONV v okresech Levoča, Bardějov, Vranov n/T. a Košice-venkov, v Sobrancích (volba 20. 12. 1944) pak byli komunisté v menšině: z 28 členů ONV bylo 9 za KSS, ostatní bezpartijní, avšak zanedlouho nekomunisté vstoupili do DS, takže z 19 členů ONV bez stranické příslušnosti bylo 18 demokratů a pouze jeden bezpartijní.

Pokud jde o předsedy ONV, byli podle J. Jablonického všude členy KSS s výjimkou ONV Trebišov (DS), Sobrance a Košice-venkov (v obou posledních bez stranické příslušnosti).

Údaje o stranicko-politickém složení NV na východním Slovensku jsou též obsaženy v dokumentu 145 (pozn. 1), 192 (pozn. 1) a d.

¹ Datum určeno podle „Národní obrody“ čís. 1 ze dne 4. 2. 1945.

² Ve Vojenském historickém archivu je uložen v opise text podobného znění, avšak podstatně stručnější, označený jako prohlášení, jež vydává Slovenská národní rada „při obnovení svojej činnosti na oslobodenom Slovensku“ (VHA Praha. I. čís. sbor v SSSR - osvěta, SSSR IV — 88-3. Opis.) Tento text je datován lednem 1945 a lokalizován do Michalovců. Jde pravděpodobně o prvou verzi manifestu, o jejímž rozšiřování není nic známo. V podobě plakátů, letáků a v soudobém tisku se zachovala pouze verze, již přetiskujeme.

Slováci, Slovenky!

Udrela hodina nášho oslobodenia. Víťazná Červená armáda a 1. československý armádny sbor stoja hlboko na území Slovenska. Naše zástavy vejú nad Prešovom, Popradom a Breznom a oznove nad Košicami, Lučencom a Leviciami. Čoskoro zavejú nad Žilinou, Trenčínom i Bratislavou, ale tiež nad Šurianmi, Devínom a Petržalkou. O čo bolo orabované Slovensko pod Hitlerovou nadvládou, dostáva späť v spojení so Sovietskym sväzom. Bojovali sme proti nemeckému nacizmu v ilegalite. Bojovali sme proti nemu naším národným povstaním. Bojujú proti nemu naši najlepší v slovenských horách. Budeme proti nemu bojovať všetkými prostriedkami i my, ktorých Červená armáda oslobodila.

Bojaschopní chlapi! Vstupujte do československej armády, ktorej sbor pochoduje s hrdinou Červenou armádou po Slovensku.

Dôstojníci československej a bývalej slovenskej armády, partizánski velitelia! Hláste sa dobrovoľne už dnes do Sboru československej armády. Postavte sa po bok svojich statočných bratov v nej a po bok slovenských partizánov, bojujúcich za chrbtom zákerného nepriateľa.

Ovocím zápasu nášho národa bude nová Československá republika, ktorá bude slovenským, ľudovo-demokratickým štátom. Starý centralizmus v ňom nebude mať miesta. V porozumení s predstaviteľmi českého národa upravíme v novom Československu pomer Slovákov a Čechov na základe úplnej rovnosti tak, aby na Slovensku Slováci a v Čechách Česi si spravovali svoje veci, kým ústredný snem a ústredná vláda budú spravovať len spoločné veci jednotného a nedeliteľného štátu.

Národné práva Ukrajincov na Slovensku sú zaručené slovenskou orientáciou nového Československa.

Exponenti maďarizácie a feudálne-fašistického režimu, ktorých na obsadené územie Slovenska po roku 1938 poslala peštianska vláda, musia odísť, odkiaľ prišli. Postavenie tunajších maďarských občanov bude závisieť na tom, ako si určia svoj pomer k slovenskému národu, k novému Československu a k ich demokratickej a slovenskej orientácii. Povinnosťou demokraticky smýšľajúcich Maďarov je vykoreniť všetky elementy fašistické, protislovenské a hungaristické. Pomaďarčeným občanom slovenského pôvodu umožníme, aby sa včlenili do slovenského národného života.

Nový štát bude spočívať na nových základoch hospodárskych i politických. Vykoreníme všetok vplyv Nemcov, Maďarov, ich slovenských pomáhačov ako aj všetkých protislovenských živlov v našom hospodárstve. Uskutočníme veľké sociálne reformy. Na novom Slovensku stane sa skutkom jedine spravodlivé pravidlo, aby pôdu mal len ten, kto na nej pracuje. Nebudeme mať tisícjutrášov, ale ani po pôde prahnúcich bezzemkov. Pôdu dostanú konečne do svojích rúk i malí roľníci a želiari.

Robotníctvo sa zúčastní na správe podnikov, v ktorých pracuje, lebo je len spravodlivé, aby rozhodovanie o hodnotách vytvorených prácou prináležalo všetkým, ktorí na nej majú podiel. Znacionalizujeme podniky s kľúčovým významom pre naše hospodárstvo.³ Výrobné, obchodné a finančné podniky budú slúžiť blahobytu národa a nie prospechu jednotlivcov.

V novom Československu sa uplatní v plnom rozsahu zásada vyslovená v ústave Československej republiky, že všetká moc pochádza z ľudu. Orgánmi vôle ľudu sú národné výbory, slobodne volené v rámci miestnom, okresnom a celonárodnom.

Staré mnohostraníctvo neobnovíme. Bude len najnutnejší počet demokratických strán a obyvateľstvo bude mať možnosť voliť si také politické zastúpenie, ktoré zodpovedá jeho demokratickému smýšľaniu. Náboženské smýšľanie ľudu a sloboda jeho vykonávania budú pod ochranou zákona. Nedopustíme však, aby pod rúškom náboženstva mohli reakcionári a fašisti vykonávať vplyv na smer a vedenie štátu. Hlinkova strana viedla slovenský národ po boku Nemcov proti záujmom národa, proti jeho prirodzeným spojencom a zaviedla ho

³ Požiadavek znárodnění kľúčového průmyslu, i když nebyl později zařazen do vládního programu, odpovídal náladám pracujícího lidu. Byl obsažen takřka ve všech programových dokumentech KSS od dob Slovenského národního povstání.

na okraj katastrofy. Tiso a ostatní zapredanci nacizmu až do konca ostali nástrojom a pomáhačom v službách Hitlera, najväčšieho nepriateľa Slovanstva. Odstránime aj posledné zbytky tejto fašistickej ideológie.

Nová Československá republika, ako štát dvoch rovnoprávných slovanských národov, opierať sa bude o najužšie spojenectvo so Sovietskym sväzom, ktorý nám pomáha našu slobodu vybojovať a pomôže nám ju udržať. V zahraničnej politike bude pestovať úzke priateľské vzťahy tiež s ostatnými slovanskými národmi, najmä s demokratickým Poľskom a s novou Juhosláviou.

Občania!

Volte si národné výbory miestne i okresné a všemožne ich podporujte. Mierou pre voľbu osôb, ktoré si do svojich výborov zvolíte, nech je len to, či ide o osobu stotožňujúcu sa s vôľou a túžbami slovenského národa, či je to osoba statočná a spravodlivá a či je schopná vykonávať úlohy, ktoré sa jej sveria v nových orgánoch verejnej správy. Zradcov národa a aktívnych pomáhačov nepriateľa k verejnej činnosti nepripúšťajte.

Národné výbory!

Pomáhajte Červenej armáde vo všetkých jej potrebách. Urobte všetko pre hospodársku obnovu. Obnovte rozrušenú dopravu, opravte cesty a hradské, železnice a mosty. Zabezpečte zásobovanie ľudu, postarajte sa o ubytovanie rodín, ktoré prišli o svoje domovy. Organizujte prácu v továrňach. Dávajte do chodu obchody a živnosti. Do arizovaných podnikov dosadte spoľahlivých a svedomitých dočasných správcov, podliehajúcich vašej kontrole. Znemôžnite špekuláciu. Chráňte opustený majetok. Zaistite osobnú bezpečnosť. Starajte sa o zdravie ľudu. Očistite úrady a celý verejný život od pomáhačov Nemcov. Zaistite zradcov a kolaborantov. Budujte nový, demokratický poriadok v celom našom spoločenskom, hospodárskom a sociálnom živote. Nastala chvíľa, keď túžba slovenského roľníka po pôde bude splnená.

Národné výbory!

V každej obci, v každom okrese, zaistíte všetok majetok maďarských a nemeckých veľkostatkárov, nemeckých privandrovalcov i starousedlíkov, zradcov a nepriateľov slovenského národa. Prevezmite tieto majetky do svojej správy. Hľadiac na záujmy celoslovenské, začne sa zo zaisteného poľnohospodárskeho majetku prideľovať pôda poľnohospodárskym robotníkom a drobným roľníkom, predovšetkým tým, ktorí v radoch partizánov a československej armáde v národne oslobodzovacom boji dokázali vernosť slovenskému národu a Československej republike.

Slovenská národná rada, ktorá vyšla zo slovenského povstania, je najvyšším orgánom politickej moci na Slovensku. Slovenská národná rada preberá organizovanie oslobodeného územia a bude viesť náš ľud do boja a do práce za vyliečenie rán a obnovenie slobody.

Nech žije slobodný slovenský národ!

Nech žije nová, demokratická Československá republika a jej prezident Dr. Beneš!

Nech žije Červená armáda a jej najvyšší veliteľ maršál Stalin!

Nech žije československá armáda, bojujúca po boku Červenej armády!

Nech žije československo-sovietske priateľstvo!

Slovenská národná rada.⁴

LAMS Martin. Sbíрка letáků. Tisk.

⁴ V „Národní obrodě“ (4. 2. 1945, čís. 1) je podpis manifestu uveden takto: „Slovenská národná rada. Delegácia pre oslobodené územie.“